

Kamila Follprecht

Archiwum Narodowe w Krakowie

ORCID 0000-0002-0776-7576

Słowniki biograficzne – źródła z XIX i XX w. w Archiwum Narodowym w Krakowie

Biographical Dictionaries – Sources from the 19th–20th c. in the National Archives in Krakow

Biographical dictionaries may seem outdated, yet they remain indispensable sources of reliable knowledge that can verify the results of Internet search engines. The resources of the State Archives, including the National Archives in Krakow, enable the retrieval and verification of information found in biographical entries. The primary sources are civil status records (parish records of baptism, marriages, and deaths), supplemented by documentation kept by the Health Office of the City of Krakow. Useful for establishing connections to Krakow are the city's population censuses (1847–1921, conducted every 10 years) and those of Podgórze (1857–1910, which became part of Krakow in 1915), as well as printed lists of officials and Krakow's address books. Additional helpful resources include the incomplete documentation related to the population register during the interwar period, court inheritance and guardianship records, records from secondary schools, and personnel files of employees of offices, institutions, and companies which employed individuals with higher education. An unexpected source of information on the beginnings of scientific activity in Galicia may be the estate archives, which contain, among other things, memoirs and translations from foreign languages.

Keywords: history, Krakow, the National Archives in Krakow, biographical entry, archival sources

Słowa kluczowe: historia, Kraków, Archiwum Narodowe w Krakowie, biogram, źródła archiwalne

W wydanym przez redakcję warszawskiego „Kuriera Niedzielnego” w październiku 1897 r. prospekcie planowanego wydawnictwa *Album biograficzne zasłużonych Polaków i Polek XIX wieku* czytamy:

jak sam tytuł wskazuje, dzieło to zawierać będzie życiorysy i portrety Polaków i Polek, którzy w XIX wieku odznaczyli się na rozmaitych polach nauki, sztuki i pracy społecznej [...] Nie dosyć jednak znać ich nazwiska. Obowiązkiem każdego jest znać dokładnie życie swoich znakomitych rodaków, wiedzieć, co który z nich zdziałał, kiedy i czym się wślawił lub zastąpił ojczyźnie¹.

W dobie Internetu słowniki biograficzne wydają się być przeżytkiem, a jednak są niezastąpionym źródłem rzetelnej wiedzy, weryfikującej wypowiedzi wyszukiwarki internetowej. Badając dzieje krakowskich nieruchomości, ustalając listę ich właścicieli i lokatorów od XVI do XX w. szukam informacji o ludziach związanych z kamienicą, często znając z dokumentów jedynie imię i nazwisko. Dla moich dalszych badań niezwykle ważna jest wiedza o datach życia, zawodzie, rodzinie itd., ułatwiająca ustalenie kolejnego właściciela posesji np. zięcia lub spadkobierców, także z dalszej rodziny, a w przypadku sprzedaży nieruchomości w grę mogą wchodzić koneksje zawodowe. Tych niezwykle istotnych informacji o krakowskich rodzinach szukam często w słownikach biograficznych, jako pierwsze kryterium wyszukiwania uznając nazwisko i potrzebne wzmianki czasem znajduję w biogramach znanych osób. Niezwykle ważne jest, aby informacje podawane w słownikach biograficznych miały potwierdzenie w źródłach archiwalnych, szczególnie te podstawowe jak daty życia (data urodzenia mylna z datą chrztu), obecny adres budynków związanych z życiem i działalnością (niebezpieczeństwo umieszczenia tablicy pamiątkowej pod złym adresem), ówczesna nazwa szkoły, uczelni, instytucji, urzędu czy przedsiębiorstwa itd. Zasoby archiwów państwowych, w tym także Archiwum Narodowe w Krakowie, umożliwiają odszukanie i weryfikację tych danych, zarówno w sposób tradycyjny, podczas wizyty w czytelnicy, jak i online, poprzez serwis *Szukaj w Archiwach*², gdzie dostępna jest ewidencja zasobu archiwalnego oraz coraz częściej kopie archiwaliów.

Archiwa państwowe przechowują dokumentację zawierającą informacje niezbędne dla opracowania biogramów znanych i zasłużonych osób, dziejów rodzin czy środowisk, jak i chyba znacznie liczniejszych indywidualnych poszukiwań genealogicznych³. Archiwalia pozwalają ustalić dane podstawowe jak daty życia, informacje o małżeństwie i dzieciach, jak również dodatkowe związane z wykształceniem, pracą, działalnością społeczną, polityczną, naukową czy artystyczną – te ostatnie szczególnie ważne w przypadku osób znanych i zasłużonych. Historycy nauki i badacze zajmujący się biografistyką napotykają różnorodne problemy związane z przygotowaniem słowników biograficznych osób związanych z określoną dziedziną nauki, wynikające m.in. z trudności dotarcia do poszukiwanych informacji. Korzystanie z zasobu archiwów państwowych (oraz innych archiwów i instytucji przechowujących materiały archiwalne) wymaga niejednokrotnie specjalistycznej wiedzy, dokumentacja bowiem przechowywana w poszczególnych archiwach państwowych ma swoją specyfikę m.in. ze względu na różne systemy kancelaryjne i różnorodne struktury administracyjne funkcjonujące na obszarach dawnej Rzeczypospolitej

- 1 Archiwum Narodowe w Krakowie [ANK], Zbiór afiszy i plakatów, sygn. 29/665/3128 Prospekt – Zaproszenie do przedpłaty na wspaniałe wydawnictwo: Album biograficzne zasłużonych Polaków i Polek XIX wieku; Prospekt – Kuryer Niedzielnny czasopismo tygodniowe, ilustrowane; „Kuryer Niedzielnny. Czasopismo tygodniowe, ilustrowane” 12/24.10.1897, nr 43.
- 2 *Szukaj w Archiwach*, www.szukajwarchiwach.gov.pl [dostęp 2.06.2024].
- 3 K. Gołąb-Malowicka, *Źródła do badań genealogicznych w Archiwum Narodowym w Krakowie. Poradnik genealogiczny*, Kraków 2022.

podzielonej między trzy państwa zaborcze. Skomplikowane niejednokrotnie koleje życia mieszkańców ziem polskich zarówno w XIX w., jak i podczas wojen w XX w. sprawiły, że spuścizny osób lub rodzin zostały zabezpieczone w różnych archiwach i instytucjach, czasem jako część większego zbioru, co znacznie utrudnia ich odszukanie. W XIX w., kiedy rozwijały się badania dające podstawy wielu obecnych dyscyplin naukowych nie funkcjonowały polskie uczelnie wyższe, a Polacy zdobywali wykształcenie w różnych rejonach Europy, w dokumentach określani byli wówczas jako Austriacy, Niemcy czy Rosjanie. Przykładem „odkryć” nieznanych, a ważnych nazwisk może być wystawa zorganizowana przez Krakowską Radę Federacji Stowarzyszeń Naukowo-Technicznych Naczelną Organizację Techniczną, zaprezentowana w 2017 r. na krakowskich Plantach w ramach obchodów Jubileuszu 140-lecia działalności stowarzyszeniowej inżynierów na terenie Galicji oraz 110-lecia powstania Domu Technika. Prezentowano sylwetki inżynierów i architektów zarówno twórców budynku, jak i działających na rzecz stowarzyszeń naukowo-technicznych, zasłużonych zarówno dla gospodarki terenów polskich pod zaborami i w odrodzonej w 1918 r. Rzeczypospolitej. Poniższy tekst przedstawia wybrane materiały z zasobu Archiwum Narodowego w Krakowie zawierające informacje przydatne przy opracowywaniu biogramów osób związanych z rozwojem różnych dziedzin nauki polskiej.

Oczywistym źródłem dla biografów (nie tylko genealogów) są akta metrykalne, czyli parafialne księgi chrztów, małżeństw i zgonów. Przechowywane w zasobie krakowskiego Archiwum księgi to egzemplarze stanowiące akta stanu cywilnego (od 1810 r., nie zawsze kompletne). Przez długi czas archiwa państwowe przejmowały akta stanu cywilnego po upływie 100 lat – regulacje wprowadzone w 2014 r.⁴ pozostawiły cezurę 100 lat dla ksiąg urodzeń oraz wprowadziły 80 lat dla ksiąg małżeństw i zgonów. Jednak trzeba pamiętać, że przechowywane w urzędach stanu cywilnego księgi często są wieloletnie, a przekazanie do archiwum jest możliwe dopiero po upływie ustawowej liczby lat dla wszystkich zapisów w księdze. W zasobie Archiwum znajdują się akta metrykalne parafii rzymskokatolickich z terenu miasta Krakowa: św. Anny, Bożego Ciała na Kazimierzu, św. Floriana na Kleparzu, św. Krzyża, Najświętszej Marii Panny (Mariacka), św. Mikołaja i szpital św. Łazarza, św. Stanisława i św. Michała na Skałce, św. Szczepana, św. Salwatora na Zwierzyńcu, Wszystkich Świętych, św. Wacława na Wawelu oraz św. Józefa w Podgórzu, a także św. Agnieszki (garnizonowa), św. Marcina (ewangelicko-augsburska), św. Norberta (grekokatolicka) oraz akta Izraelickich Okręgów Metrykalnych w Krakowie i w Klasnie-Podgórzu⁵. Posiadamy także akta metrykalne dla miejscowości (parafii) obecnie będących w granicach miasta Krakowa – rozpoczęty na początku XX w. systematyczny proces rozrastania się Krakowa zakończył się dopiero w 1986 r.⁶ Przykład miasta Podgórza, w 1915 r. połączonego z Krakowem, pokazuje związane z tym dodatkowe utrudnienia dla badaczy – po 1915 r. osoby urodzone wcześniej w Podgórzu jako miejsce urodzenia mają wpisywany Kraków, przykładem znany aktor Juliusz Osterwa czyli Julian Andrzej Maluszek (ur. 23 czerwca 1885 r.)⁷. W zasobie Archiwum znajdują się także akta stanu cywilnego wyznania rzym-

4 Dz.U. 2014, poz. 1741, Ustawa z dnia 28 listopada 2014 r. Prawo o aktach stanu cywilnego.

5 Księgi stopniowo udostępniane online w serwisie *Szukaj w Archiwach*.

6 *Poczet sołtysów, wójtów i burmistrzów miast, jurydyk, wsi i gmin przyłączonych do Krakowa do 1915 roku*, red. B. Kasprzyk, Kraków 2013; *Poczet sołtysów i wójtów wsi, gmin i gromad przyłączonych do Krakowa po 1915 roku*, red. B. Kasprzyk, Kraków 2015.

7 *Słownik biograficzny teatru polskiego 1765–1965*, red. Z. Raszewski, Warszawa 1973, s.v. Osterwa Juliusz; ANK, Spisy ludności miasta Podgórza [SLMP], sygn. 29/93/11 Spis ludności 1890, nr d. 141–281, t. 2, s. 145.

skokatolickiego oraz izraelickich okręgów metrykalnych dla miejscowości województwa małopolskiego (Oddziały Archiwum w Nowym Sączu i Tarnowie oraz obszar dawnych oddziałów w Bochni i Nowym Targu). Warto zwrócić uwagę na zachowane szczególnie dla okresu Wolnego Miasta Krakowa alegata do ksiąg małżeństw, zawierające m.in. akty urodzenia małżonków, akty zgonu rodziców i małżonków, zgody na zawarcie małżeństwa oraz urzędowe zaświadczenia. Prowadząc poszukiwania w aktach metrykalnych, trzeba pamiętać, że podstawą wpisu w księgach metrykalnych jest chrzest dziecka, nie urodzenie i daty te mogą się bardzo różnić – zdarzają się w biogramie informacje o różnych datach urodzenia funkcjonujących w opracowaniach, przeważnie wynikające z niewłaściwego odczytania przez badaczy dat urodzenia i chrztu. Czasem chrzest dziecka miał miejsce kilka lat później – przykładem dzieci Beaty z Matejków Kirchmayerowej: Janina (ur. 28 kwietnia 1894 r.) i Adam (ur. 30 marca 1897 r.) zostały ochrzczone w kościele św. Szczepana dopiero 4 września 1897 r. oraz Maria Franciszka (ur. 3 grudnia 1901 r.) ochrzczone w podgórskiej parafii św. Józefa (do której wówczas należały Dębniki) 26 listopada 1904 r.⁸ Nie zawsze prasowa informacja o ślubie w krakowskim kościele znajduje odzwierciedlenie w księgach parafialnych – ślub Beaty Matejkówny i Wincentego Kirchmayera odbył się 1 października 1892 r. w kościele Mariackim, jednak akt małżeństwa odnotowano w parafii w Pleszowie, do której należał dworek w Krzesławicach, własność Matejków, a wcześniej Kirchmayerów i gdzie został ochrzczony Kirchmayer⁹. Tradycyjnie jednak małżeństwo odnotowywano w księgach parafii panny młodej – ślub Heleny Matejkówny i Józefa Unierzyskiego zapisano 24 czerwca 1891 r. w parafii św. Krzyża, do której należała ulica Floriańska, miejsce zamieszkania panny młodej¹⁰. Trzeba także pamiętać, że nie wszystkie świątynie krakowskie to kościoły parafialne – nie jest takim popularny w XIX w. wśród nowożeńców kościół Zwiastowania Najświętszej Panny Marii w klasztorze kapucynów na Garbarach. Kościół pw. świętych Apostołów Piotra i Pawła w klasztorze benedyktynów w Tyńcu był często miejscem ceremonii dla osób z całej Galicji – w zasobie archiwum klasztoru tyńckiego zachowały się spisywane w parafii protokoły przedślubne od 1883 r., zawierające wiele cennych informacji o osobach zawierających związek małżeński. Warto zwrócić uwagę na fakt, że księgi metrykalne przechowywane w kancelariach parafialnych mogą zawierać dodatkowe późniejsze dopiski, których nie mają egzemplarze ksiąg znajdujące się w urzędach stanu cywilnego – przykładem wpis w księdze chrztów z 1885 r. podgórskiej parafii św. Józefa dotyczący wspomnianego Maluszka¹¹, gdzie w 1913 r. odnotowano zmianę nazwiska na „Osterwa”, a w 1937 r. ślub z Marią Matyldą Sapieha (do księgi wklejono dokumenty będące podstawą wpisów). Ogromną pomocą w poszukiwaniach aktów metrykalnych są bazy danych tworzone przez genealogów, szczególnie w przypadku poszukiwań na terenie całego kraju, dotyczących wpisów związanych z krótkotrwałym pobytem w miejscowości.

8 ANK, Akta stanu cywilnego Parafii Rzymskokatolickiej św. Szczepana w Krakowie, sygn. 29/331/54 Wtórpisypis ksiąg urodzonych par. św. Szczepana 1896–1899 r., s. 200–201, nr 152, 153; ANK, Akta stanu cywilnego Parafii Rzymskokatolickiej św. Józefa w Podgórzu, sygn. 29/1470/105 Księga urodzeń, małżeństw i zgonów, s. 271, nr 74; K. Follprecht, *Zagadkowa willa w krakowskich Dębnikach*, „Rocznik Biblioteki Kraków” 2023, s. 18, 24.

9 Ibidem, s. 17.

10 ANK, Akta stanu cywilnego Parafii Rzymskokatolickiej Św. Krzyża w Krakowie, sygn. 29/327/184 XI. Par. św. Krzyża Śluby Kraków i Prądnik Biały. 1890–1912, s. 182, nr 5.

11 Archiwum parafii św. Józefa w Krakowie [APar św. Józefa], Księgi chrztów, t. 6, s. 244, nr 82.

Uzupełnieniem krakowskich akt metrykalnych jest dokumentacja prowadzona przez Urząd Zdrowia miasta Krakowa w latach 1841–1953, zawierająca księgi urodzeń z lat 1904–1947 oraz księgi zgonów od 1841 r. (chrześcijanie) i od 1858 r. (Żydzi) do 1947 r.¹² Urzędowe księgi pozwalają odszukać wpis urodzenia lub zgonu bez znajomości miejsca zamieszkania, czyli parafii, zawierają także informacje o osobach niemieszkających w Krakowie na stałe (tzw. „obcy”).

Źródłem pozwalającym ustalić ewentualne związki osoby lub rodziny z Krakowem są sporządzane przez władze austriackie spisy ludności – w zasobie Archiwum są przechowywane księgi spisów ludności miasta Krakowa z lat: 1847, 1857, 1870, 1880, 1890, 1900, 1910¹³. Spisy wymieniają tylko osoby podlegające obowiązkowi spisowemu podczas prowadzenia spisu, czyli w konkretnym roku – istotny dla prowadzonych poszukiwań może być fakt, iż wojskowi oraz cywilni urzędnicy związani z wojskiem nie zawsze byli ujmowani w spisach ludności wraz z rodziną¹⁴. Do 1890 r. arkusze spisowe były wypełniane przez mieszkańców (od 1900 r. urzędnicy przepisywali do ksiąg dane spisowe), są więc sporządzone różnymi charakterami pisma, dla roczników 1847 i 1857 w języku niemieckim, czasem więc trudne do odczytania. Dane podawane w formularzach spisowych przeważnie nie były weryfikowane, dlatego zdarza się, że śledząc w kolejnych spisach zapisy o konkretnej osobie zauważamy, że za każdym razem ma inną datę i miejsce urodzenia. Wszystkie spisy ludności mają indeksy osobowe sporządzone dawniej przez urzędników (do 1880 r. podział w obrębie liter tylko według pierwszej samogłoski) – od 1900 r. w Krakowie wpisywano w indeksie imiona wszystkich członków rodziny zamieszkującej pod tym samym adresem, wcześniej podawano tylko głównego lokatora, dodając „z rodziną” lub „z rodziną”, wpisując także jego zawód (zatrudnienie). Indeksy dla Krakowa do 1890 r. operują numerami domów, późniejsze numerami spisu, zaznaczyć jednak trzeba, iż numeracja domów obowiązująca w spisach ludności do 1890 r. to tzw. numery spisowe, nieodpowiadające obecnej numeracji posesji w Krakowie (zasadnicze zmiany zasad numeracji nieruchomości w Krakowie wprowadzonej w 1796 r. nastąpiły w 1859 i 1882 r.). Trzeba pamiętać, że ówczesne numery domów odnotowywano także w aktach metrykalnych, więc ustalenie obecnego adresu urodzenia lub śmierci wymaga weryfikacji zmian numeracji nieruchomości¹⁵.

Zachowały się także spisy ludności miasta Podgórze (od 1915 r. część Krakowa) sporządzone w latach: 1857, 1870, 1880, 1890, 1900, 1910¹⁶. Wszystkie arkusze spisowe były

12 ANK, zesp. 29/83 Urząd Zdrowia w Krakowie (księgi stopniowo udostępniane w serwisie *Szukaj w Archiwach*).

13 ANK, zesp. 29/84–90: poszczególne roczniki spisów ludności miasta Krakowa (dostępne w serwisie *Szukaj w Archiwach*).

14 Tytułem przykładu: Franciszek Follprecht (zm. 1874), urzędnik (oficjał) wojskowy w twierdzy Kraków, którego rodzina mieszkała w Podgórzu – w spisie ludności miasta Podgórze z 1857 r. jest wymieniona tylko żona Henryka Follprechta z córką (ANK, SLMP, sygn. 29/93/1 Spis ludności 1857, s. 1163, nr domu 190). W 1870 r. rodzina mieszkała w Krakowie na Piasku (nr domu 62, magazyny wojskowe w zabudowaniach klasztoru karmelitów) i wówczas F. Follprecht został objęty spisem (ANK, Spis ludności miasta Krakowa z r. 1870, sygn. 29/86/6 Spis ludności 1870, Dz. II, III, IV, nr 1–91, T. 6, s. 239–240). Równie trudne w przypadku wojskowych jest poszukiwanie akt metrykalnych – akty urodzenia dzieci F. Follprechta zostały odnotowywane w krakowskiej parafii garnizonowej (księgi przechowywane w zasobie Kriegsarchiv w Wiedniu), chociaż wszystkie urodziły się w Podgórzu w latach 1856–1867.

15 *Poczet zwierzchników dzielnic miasta Krakowa 1396–2018*, red. B. Kasprzyk, Kraków 2018; K. Follprecht, *Zmiany numeracji domów w Krakowie – zapisy w aktach hipotecznych (zarys problematyki)*, [w:] *Galicja. Dziedzictwo monarchii Habsburgów w perspektywie badań genealogicznych*, red. P. Jędrzejewski, Kraków 2023, s. 69–83.

16 ANK, zesp. 29/93 SLMP zawiera wszystkie spisy miasta Podgórze (dostępny online w serwisie *Szukaj w Archiwach*).

wypełniane przez mieszkańców, wszystkie spisy mają indeksy osobowe sporządzone dawniej przez urzędników (tylko główni lokatorzy, podział według pierwszej litery)¹⁷, które odwołują się do numerów spisowych domów¹⁸. Zachowała się także niezwykle przydatna *Księga osób przynależnych do związku gminy miasta Podgórze założona dnia 1 stycznia 1901 roku*, prowadzona do 1915 r., zawierająca uzupełnienia m.in. dotyczące zgonu lub małżeństwa¹⁹.

W zasobie Archiwum znajduje się także spis ludności miasta Krakowa sporządzony według polskich przepisów w 1921 r.²⁰ (arkusze powszechnego spisu ludności z 1931 r. nie zachowały się).

Warto wspomnieć, że posiadamy także wykazy ludności województwa krakowskiego mieszkającej w parafiach powiatów krakowskiego (w tym dla miasta Kraków), ksiąskiego, lelowskiego i proszowickiego z lat 1790–1792²¹. Powstałe wówczas spisy ludności żydowskiej oraz mieszkańców wyznania ewangelickiego zostały opublikowane nakładem Towarzystwa Miłośników Historii i Zabytków Krakowa²².

Urzędnicy austriaccy często byli przenoszani do różnych miejscowości, wówczas śluby, chrzty, zgony dotyczące rodziny mogą być odnotowane w różnych parafiach w Galicji, warto więc sprawdzić indeksy nazwisk w tzw. szematyzmach galicyjskich z lat 1792–1914²³, wymieniających nazwiska urzędników zatrudnionych w c.k. administracji (autonomicznej i państwowej), nauczycieli, lekarzy, inżynierów, adwokatów, prawników pracujących na terenie Galicji. Odrębne szematyzmy wymieniają m.in. wojskowych i urzędników z wojskiem związanych²⁴, urzędników skarbowych²⁵, nauczycieli²⁶.

17 Pracownicy Archiwum sporządzili brakujący indeks do spisu ludności miasta Podgórze z 1880 r.

18 K. Follprecht, *Nazwy ulic w Królewskim Wolnym Mieście Podgórzu*, „Głos Podgórze. Biuletyn informacyjny Dzielnicy XIII” 2017, nr 2, s. 8–9.

19 ANK, SLMP, sygn. 29/93/27 Spis osób przynależnych do gminy miasta Podgórze; K. Follprecht, *Obywatelstwo Królewskiego Wolnego Miasta Podgórze 1784–1915*, Kraków 2015, s. 18.

20 ANK, zesp. 29/91 Spis ludności miasta Krakowa z r. 1921 (dostępny w serwisie *Szukaj w Archiwach*). Pracownicy Archiwum sporządzili brakujący indeks na literę S.

21 ANK, Akta Komisji Porządkowej Cywilno-Wojskowej Województwa Krakowskiego, sygn. 29/30/40–52 (dostępne w serwisie *Szukaj w Archiwach*).

22 *Ludność żydowska województwa krakowskiego w czasie Sejmu Czteroletniego. Spisy z powiatów krakowskiego, ksiąskiego, lelowskiego i proszowickiego z lat 1790–1792*, wyd. K. Follprecht, Kraków 2008 (Fontes Cracovienses, t. 12); K. Follprecht, *Spisy ludności „innej religii czyli wyznania” województwa krakowskiego z lat 1790–1791*, „Rocznik Krakowski” 2009, r. 75, s. 83–94.

23 *Schematismus für die Königreiche Galizien und Lodomerien für das Jahr [...] (1792–1843); Provinzial Handbuch der Königreiche Galizien und Lodomerien für das Jahr [...] (1844–1854); Provinzial Handbuch des Krakauer Verwaltungs-Gebietes für das Jahr [...] (1855–1857); Handbuch des Statthaltereigebietes in Galizien für das Jahr [...] (1858–1867); Galizisches Provinzial-Handbuch für das Jahr [...] (1868–1869); Szematyzm Królestwa Galicji i Lodomerii z Wielkim w Krakowskiem na rok [...] (1870–1914)*.

24 *Militär Almanach für das Jahr [...] (1791–1814); Militärschematismus des österreichischen Kaiserthums für das Jahr [...] (1815–1868); Kais. Königl. Militär-Schematismus für das Jahr [...] (1869–1889); Schematismus für das k. u. k. Heer und für die k. u. k. Kriegs-Marine für das Jahr [...] (1890–1914)*.

25 *Kalendarz c.k. galicyjskich Urzędników podatkowych na rok 1897; Kalendarz i szematyzm c.k. Galicyjskich Urzędników Skarbowych tudzież etat osobowy c.k. Ministerstwa Skarbu 1901; Szematyzm galicyjskich władz i urzędów skarbowych (1906, 1907, 1910, 1914); J. Bigosz, *Podręcznik informacyjny i szematyzm Galicyjskiej ck. Straży Skarbu na rok 1913*, Lwów 1913.*

26 *Schematismus des Gesamten an den Volksschulen der Tarnower Bischöflichen Diocese I. R. Angestellten Lehrpersonals für das Jahr [...] (1836–1845); Szematyzm obejmujący wszystkich nauczycieli przy szkołach narodowych w tarnowskiej diecezji biskupiej obrządku łacińskiego znajdujących się na rok [...] (1850–1870); Szematyzm szkół ludowych i nauczycieli w obrębie krakowskiego Okręgu szkolnego zamiejskiego i miejskiego, tudzież seminariów nauczycielskich w Krakowie na rok 1872, Kraków 1872; Wykaz nauczycieli i nauczycielek szkół wydziałowych i pospolitych miejskich oraz kursów robót ręcznych przy szkole wydziałowej żeńskiej im. Scholastyki w Krakowie z końcem roku 1897, Kraków 1898; Szematyzm nauczycieli i nauczycielek szkół wydziałowych i pospolitych miejskich w Krakowie w roku 1903, Kraków 1903.*

Pomocne będą wydawane drukiem księgi adresowe miasta Krakowa (wybrane obejmują także Podgórze przed 1915 r.) z lat 1905, 1906, 1907, 1908, 1909, 1910, 1912, 1913, 1914, 1925, 1926, 1932, 1933/34²⁷. Zawierają spisy alfabetyczne mieszkańców, wykazy właścicieli nieruchomości, wykazy przedstawicieli poszczególnych zawodów, wykazy urzędów wraz z nazwiskami urzędników. Wykazy właścicieli nieruchomości (wraz z konkordancją numerów domów) od 1884 r. oraz tzw. Schematyzm krakowski (i podgórski), czyli spis urzędników oraz osób pełniących funkcje, były zamieszczane w wydawnictwie *Józefa Czecha kalendarz krakowski na rok* (do 1917 r.). W kalendarzu publikowano także *Kronikę żałobną*, zawierającą informacje o wybranych zmarłych mieszkańcach miasta.

W zasobie krakowskiego Archiwum jest przechowywany tzw. kataster przynależnych do gminy miasta Krakowa z początku XX w. (układ alfabetyczny)²⁸ – karta spisu przynależnych zawiera szczegółowe dane dotyczące męża i żony (imię i nazwisko, zawód, imiona rodziców, datę i miejsce urodzenia), datę i miejsce ślubu oraz dane dzieci (imię, data i miejsce urodzenia). Zachowały się niekompletne zbiory wniosków o wydanie dowodów osobistych z lat 1930–1939 (układ alfabetyczny)²⁹ i paszportów z lat 1919–1939³⁰. Uzupełnieniem tych materiałów jest niekompletny zbiór kwestionariuszy na wydawanie dowodów osobistych (*Kennkarten*) dla Żydów z lat 1940–1941 (załatwione pozytywnie i odmownie)³¹. Dokumentacja związana z wydawaniem dowodów osobistych po 1945 r. znajdowała się w Archiwum Urzędu Miasta Krakowa³².

Niezwykle przydatna może być dokumentacja prowadzonych przez sądy spraw spadkowych lub opiekuńczych dotyczących interesującej nas rodziny lub konkretnej osoby, znajdziemy tu urzędowe protokoły zgonu, inwentarze majątku, informacje o spadkobiercach oraz prawnych opiekunach, różne dokumenty potwierdzające przebieg zatrudnienia³³.

Bardzo ważnym źródłem są zachowane w zasobie Archiwum akta szkół średnich, zawierające protokoły egzaminów wstępnych, katalogi uczniów i protokoły egzaminów maturalnych, w których wpisywano dane rodziców lub opiekunów, opłacających koszty nauki. W zasobie Archiwum znajdują się akta najstarszej krakowskiej szkoły średniej, czyli Gimnazjum i Liceum im. Bartłomieja Nowodworskiego w Krakowie³⁴. Szkoła ta, jak wszystkie szkoły krakowskie, w XIX i XX w. zmieniała nazwy, co może utrudniać poszukiwania oraz ustalenie przebiegu nauki: Gimnazjum Krakowskie, Liceum św. Anny (1818–1850), c.k. Gimnazjum Nowodworskiego, czyli św. Anny (1850–1918), Państwowe I Gimnazjum Męskie im. Bartłomieja Nowodworskiego (1919–1933), I Państwowe Liceum i Gimnazjum im. Bartłomieja Nowodworskiego (1933–1948), Państwowe Liceum (1948–1952), I Szkoła

27 *Wielka Księga adresowa stol. król. miasta Krakowa i król. woln. miasta Podgórze*, r. 1–10, 1905–1910, 1912–1914, 1925; *Skorowidz Rzeczypospolitej Polskiej i Księga adresowa miasta Krakowa 1926; Księga adresowa miasta Krakowa i województwa krakowskiego 1932; Księga adresowa miasta Krakowa i województwa krakowskiego z informatorem m. st. Warszawy, województwa kieleckiego i śląskiego*, r. 1933/1934.

28 ANK, Starostwo grodzkie krakowskie [SGK], sygn. 29/218/1060–1159.

29 ANK, SGK, sygn. 29/218/809–1050.

30 ANK, SGK, sygn. 29/218/414–516.

31 ANK, Akta miasta Krakowa, sygn. 29/33/SMKr 451–674.

32 Archiwum zostało zniszczone przez pożar w lutym 2021 r., ocalała niewielka część dokumentacji. Z. Pasiarek, *Referat Archiwum Urzędu Miasta Krakowa. Dzieje, organizacja i zasób archiwalny*, „Krakowski Rocznik Archiwalny” 2019, r. 25, s. 188–189.

33 ANK, zesp. 29/440 C.K. Sąd Krajowy w Krakowie; ANK, zesp. 29/443 C.K. Sąd Powiatowy Cywilny w Krakowie; ANK, zesp. 29/442 Sąd Okręgowy w Krakowie; ANK, zesp. 29/446 Sąd Grodzki w Krakowie; ANK, zesp. 29/468 Sąd Powiatowy Cywilny w Krakowie.

34 ANK, zesp. 29/482 Gimnazjum i Liceum im. Bartłomieja Nowodworskiego w Krakowie.

ogólnokształcąca męska stopnia licealnego im. Bartłomieja Nowodworskiego Towarzystwa Przyjaciół Dzieci (1952–1956), od 1956 r. I Liceum Ogólnokształcące im. Bartłomieja Nowodworskiego (od 1964 r. koedukacyjne). Szkoły publikowały sprawozdania z działalności, w których zamieszczano wykazy uczniów oraz nauczycieli. Krakowskie gimnazja i licea zatrudniały jako nauczycieli pracowników naukowych krakowskich uczelni (lub przyszłych pracowników naukowych), którzy czasem w szkolnych sprawozdaniach publikowali swoje prace naukowe. Drukowane sprawozdania szkolne znajdują się w zasobie Archiwum oraz bibliotek, znaczna części jest dostępna online, tytułem przykładu: *Sprawozdanie Dyrektora c. k. Gimnazjum Nowodworskiego czyli Św. Anny w Krakowie za rok szkolny (1874–1918)*³⁵. Warto wspomnieć o zachowanych w zasobie Archiwum aktach również wiekowej szkoły – powstałego w 1817 r. c.k. Gimnazjum w Bochni³⁶. Przechowujemy także dokumentację innych krakowskich państwowych szkół średnich o XIX-wiecznym rodowodzie: Gimnazjum i Liceum św. Jacka w Krakowie z lat 1858–1950³⁷, VIII Państwowe Gimnazjum i Liceum im. Augusta Witkowskiego w Krakowie z lat 1871–1952³⁸, II Liceum Ogólnokształcące im. Króla Jana III Sobieskiego w Krakowie z lat 1883–1953³⁹, VI Gimnazjum i Liceum Państwowe im. Tadeusza Kościuszki w Krakowie z lat 1892–1953⁴⁰.

Już w XIX w. działały w Krakowie prywatne szkoły średnie, prowadzone m.in. przez stowarzyszenia społeczne i religijne, które w latach 1948–1951 zakończyły działalność lub zostały upaństwowione, a ich dokumentacja zachowała się w Archiwum, m.in. Prywatne Liceum i Gimnazjum Żeńskie im. Heleny Kaplińskiej w Krakowie z lat 1887–1950⁴¹. Trzeba też pamiętać o działalności c.k. Seminarium Nauczycielskiego Męskiego w Krakowie z lat 1871–1918⁴², Kursów Wyższych dla kobiet im. Adriana Baranieckiego w Krakowie z lat 1868–1934⁴³ czy Wyższej Szkoły Przemysłowej w Krakowie z lat 1830–1932⁴⁴.

- 35 *Sprawozdanie Dyrektora c. k. Gimnazjum Nowodworskiego czyli Św. Anny w Krakowie*, pbc.up.krakow.pl/dlibra/publication/1545/edition/1526?language=pl#structure [dostęp 2.06.2024].
- 36 ANK, zesp. 29/4039 Państwowe Gimnazjum i Liceum im. Króla Kazimierza Wielkiego w Bochni. Od 1918 r. Państwowe Gimnazjum w Bochni, od 1938 r. Państwowe Liceum i Gimnazjum im. Króla Kazimierza Wielkiego w Bochni, od 1948 r. Liceum Ogólnokształcące im. Króla Kazimierza Wielkiego w Bochni.
- 37 ANK, zesp. 29/487 Gimnazjum i Liceum św. Jacka w Krakowie. Gimnazjum niższe św. Jacka w Krakowie 1858–1866, C.K. Gimnazjum II w Krakowie 1868–1918, II Państwowe Gimnazjum i Liceum św. Jacka w Krakowie 1918–1939, Gimnazjum i Liceum św. Jacka w Krakowie 1945–1950.
- 38 ANK, zesp. 29/2395 VIII Państwowe Gimnazjum i Liceum im. Augusta Witkowskiego w Krakowie. C.K. Wyższa Szkoła Realna w Krakowie 1871–1902, C.K. I Szkoła Realna w Krakowie 1903–1917, Państwowa I Szkoła Realna w Krakowie 1918–1921, VIII Państwowe Gimnazjum Matematyczno-Przyrodnicze im. Augusta Witkowskiego w Krakowie 1921–1931, VIII Państwowe Gimnazjum i Liceum im. Augusta Witkowskiego w Krakowie 1932–1948, VIII Szkoła Ogólnokształcąca Stopnia Podstawowego i Licealnego im. Augusta Witkowskiego TPD w Krakowie 1949–1952.
- 39 ANK, zesp. 29/2302 II Liceum Ogólnokształcące im. Króla Jana III Sobieskiego w Krakowie. C.K. Gimnazjum Państwowe im. Króla Jana Sobieskiego 1883–1918; III Państwowe Gimnazjum im. Króla Jana III Sobieskiego w Krakowie 1918–1939, III Państwowe Gimnazjum i Liceum im. Króla Jana III Sobieskiego w Krakowie 1945–1949, III Państwowa Szkoła Ogólnokształcąca Stopnia Licealnego 1950–1955, II Liceum Ogólnokształcące im. Jana III Sobieskiego w Krakowie.
- 40 ANK, zesp. 29/1433 VI Gimnazjum i Liceum Państwowe im. Tadeusza Kościuszki w Krakowie. Od 1892 r. c.k. Gimnazjum w Podgórzu, od 1918 r. Państwowe Gimnazjum VI w Krakowie na Podgórzu, od 1925 r. VI Państwowe Gimnazjum im. Tadeusza Kościuszki, od 1955 r. IV Liceum Ogólnokształcące im. Tadeusza Kościuszki.
- 41 ANK, zesp. 29/1360 Prywatne Liceum i Gimnazjum Żeńskie im. Heleny Kaplińskiej w Krakowie.
- 42 ANK, zesp. 29/489 C.K. Seminarium Nauczycielskie Męskie w Krakowie.
- 43 ANK, zesp. 29/486 Kursa Wyższe dla kobiet im. Adriana Baranieckiego w Krakowie.
- 44 ANK, zesp. 29/485 Wyższa Szkoła Przemysłowa w Krakowie. Instytut Techniczny w latach 1833–1868, Szkoła Politechniczna – 1868–1876, c.k. Instytut Przemysłowy w Krakowie – 1876–1882, c.k. Akademia Przemysłowo-Techniczna – 1882–1887; c.k. Państwowa Szkoła Przemysłowa – 1888–1918, Państwowa Szkoła Przemysłowa – 1918–1951.

W wielu wymienionych już materiałach znajdziemy informacje o zawodzie czy zatrudnieniu poszukiwanych osób lub ich rodziców. To przydatne informacje bowiem urzędy, instytucje czy przedsiębiorstwa zatrudniały osoby z wykształceniem m.in. prawników, lekarzy, inżynierów. W zasobie Archiwum znajduje się dokumentacja dotycząca przebiegu zatrudnienia np. pracowników kolei⁴⁵, pracowników sądownictwa⁴⁶, lekarzy⁴⁷, Muzeum Przemysłu Artystycznego w Krakowie⁴⁸ czy banków⁴⁹. Ważne są akta Kuratorium Okręgu Szkolnego Krakowskiego z lat 1921–1950⁵⁰, zawierające m.in. akta osobowe nauczycieli – dokumentacja z okresu powojennego to akta weryfikacyjne nauczycieli m.in. przybyłych do Krakowa z różnych części Polski (w ewidencji akt osobowych Kuratorium jako wykształcenie w 64 przypadkach wpisano Uniwersytet Lwowski, jednak nie można wykluczyć, że analiza dokumentacji pozwoli ustalić dodatkowe nazwiska z Lwowem związane⁵¹). Akta te mogą uzupełnić biografie polskich absolwentów innych uczelni – przykładem przybyła do Krakowa Jadwiga z Czarneckich Turkowska, pochodząca z Omska, dyplom Uniwersytetu Petersburskiego umożliwił jej pracę w gimnazjum w Wilnie, a potem w Krakowie⁵².

Warto pamiętać, że wiele krakowskich instytucji, organizacji, przedsiębiorstw czy urzędów publikowało od połowy XIX w. do okresu międzywojennego sprawozdania z działalności oraz wydawnictwa jubileuszowe, zawierające m.in. spisy pracowników. Przydatna w kwerendzie jest znajomość struktur administracyjnych i podległości instytucji od XIX w., np. pracownicy Archiwum Aktów Dawnych Miasta Krakowa jako instytucji miejskiej podlegali do 1951 r. Magistratowi Miasta Krakowa⁵³. W archiwaliach miasta Krakowa znajdują się także akta osobowe pracowników innych miejskich instytucji⁵⁴: Elektrownia Miejska w Krakowie, Krakowska Gazownia Miejska, Las Wolski, Krakowska Miejska Kolej Elektryczna, Miejskie Zakłady Ceramiczne w Krakowie, Miejskie Zakłady Oczyszczania w Krakowie, Miejskie Zakłady Wodno-Kanalizacyjne w Krakowie, Muzeum Narodowe w Krakowie, Rzeźnia Miejska w Krakowie, Zarząd Ogrodów Miejskich w Krakowie.

Nieoczywistym źródłem informacji o początkach działalności naukowej na terenie Galicji mogą być przechowywane w krakowskim Archiwum tzw. archiwa podworskie, zawierające bardzo różnorodną dokumentację wytworzoną i gromadzoną przez przedstawicieli wielkich rodzin m.in. Sanguszków, Potockich, Chodkiewiczów, Lubomirskich, Tarnowskich.

45 ANK, zesp. 29/425 Dyrekcja Okręgowa Kolei Państwowych w Krakowie 1922–1951.

46 ANK, zesp. 29/438 C.K. Sąd Krajowy Wyższy w Krakowie 1855–1919; ANK, zesp. 29/1989 Sąd Okręgowy w Krakowie 1855–1950; ANK, zesp. 29/1251 Izba Notarialna w Krakowie 1863–1950.

47 ANK, zesp. 29/320 Izba Lekarska w Krakowie 1893–1950; ANK, zesp. 29/1578 Izba Zdrowia w Generalnym Gubernatorstwie 1940–1945; ANK, zesp. 29/1166 Okręgowa Izba Lekarsko-Dentystyczna w Krakowie 1938–1950.

48 ANK, zesp. 29/540 Muzeum Przemysłu Artystycznego w Krakowie 1868–1952.

49 ANK, zesp. 29/611 Bank Rzemiosła i Handlu Oddział w Krakowie 1948–1951; ANK, zesp. 29/619 Powszechny Bank Związkowy w Polsce SA 1923–1950.

50 ANK, zesp. 29/1342 Kuratorium Okręgu Szkolnego Krakowskiego 1921–1946; ANK, zesp. 29/2779 Kuratorium Okręgu Szkolnego Krakowskiego 1945–1950.

51 W ANK, zesp. 29/1345 Spuścizna Marii i Mariana Friedbergów zachował się indeks Uniwersytetu Lwowskiego Marii Mazanek, żony prof. Mariana Friedberga (sygn. 29/1345/152 Świadcetwa szkolne, legitymacja ze zdjęciem, indeks Uniwersytetu Lwowskiego, karty biblioteczne) oraz odpis dyplomu doktorskiego Uniwersytetu Lwowskiego Zdzisława Kotiers (ANK, sygn. 29/1345/849 Zdzisław Kotiers (odpis dyplomu doktorskiego Uniwersytetu Lwowskiego, wizytówki, nekrolog)).

52 M. Czeppe, *Jadwiga z Czarneckich Turkowska (1889–1982)*, „Krakowski Rocznik Archiwalny” 2021, r. 27, s. 67–105.

53 K. Follprecht, K. Zięba, P. Ząbczyński, *Na drodze do współczesności. Archiwum Narodowe w Krakowie: Ludzie – Miejsca – Praca 1878–2021*, Kraków 2021, s. 162–165.

54 ANK, zesp. 29/33 Akta miasta Krakowa.

Mogą się tam znajdować zapisy pamiętnikarskie, tłumaczenia z języków obcych i inne materiały związane z początkami wielu dziedzin nauki. Tytułem przykładu, w nawiązaniu do tematyki wystąpień wygłoszonych podczas konferencji: materiały do botaniki ks. Józefa Peschke (*Indeks do zielnika Blackwella „Herbarium Blakwellianum”*)⁵⁵; rękopiśmienne tłumaczenie Psalmu 50 z XVIII w., być może autorstwa księżnej Barbary Sanguszkowej⁵⁶; rękopis tłumaczenia przez Jana Zamoyskiego (1916 r.) dzieła Silvio Pellico *Moje więzienia*⁵⁷; rękopis tłumaczenia przez Jana Feliksa Tarnowskiego poematu *Mesjasz* Friedricha Gottlieba Klopstocka⁵⁸; rękopis tłumaczenia przez Wiktora Sawickiego dzieła Hugues-Félicité-Roberta de Lamennais *O obojętności w materii religii*⁵⁹; przekład z języka rosyjskiego *Petersburg i Moskwa* sporządzony w Nowogrodzie w 1842 r., być może autorstwa Katarzyny Potockiej⁶⁰. Archiwum przechowuje w swoim zasobie prace (maszynopis, rękopis) Michaliny Janoszanki: *Poemat o procesji Bożego Ciała w Krakowie 31 maja 1934 r. z udziałem P. Prezydenta Rzeczypospolitej Ignacego Mościckiego, Około teatru, Kraków* (1936 r.) i *Opis uroczystości Jana Matejki w Nowym Wiśniczu 30.X.1938 r.*⁶¹ Interesujące informacje może zawierać pamiętnik Bronisławy Prus Mierzwińskiej z Butrymowiczów obejmujący m.in. działalność w organizacji „Strzelec” oraz materiały związane z funkcją kierowniczką Kursu Gospodarstwa Domowego Towarzystwa Szkoły Ludowej (wykazy uczennic kursów w latach 1929–1930 w Prądniku Czerwonym powiat Kraków, Grojcu powiat Oświęcim, Kaniowie powiat Biała, Starej Wsi powiat Biała, Dankowicach powiat Biała, Prokocimiu powiat Kraków)⁶². Równie interesujące mogą być zapisy dziennika Gabrieli Chodylskiej z Pojałowic koło Raclawic prowadzonego w latach 1840–1856⁶³ czy zachowany fragment pamiętnika Teresy z Potockich Wodzickiej (ur. w 1849 r.)⁶⁴.

W zasobie krakowskiego Archiwum znajdują się spuścizny pojedynczych osób lub rodzin, zawierające zarówno materiały *stricto* genealogiczne, jak również ukazujące różnorodną działalność⁶⁵. Podobne materiały znajdziemy także w innych krakowskich instytucjach, bowiem decydująca jest wola przekazującego takie materiały. Spuścizny naukowe zasadniczo są przechowywane w Archiwum Nauki PAN i PAU, Archiwum Uniwersytetu Jagiellońskiego i Bibliotece Jagiellońskiej oraz w innych krakowskich uczelniach, jednak w Archiwum Narodowym w Krakowie także znajdujemy tego typu materiały, m.in. dotyczące

55 ANK, Archiwum Młynowskie Chodkiewiczów [AMC], sygn. 29/630/1305 Peschke Józef, ks. botanik. Materiały do botaniki: b) Indeks do zielnika Blackwella „Herbarium Blakwellianum”; ANK, AMC, sygn. 29/630/1306 Peschke Józef, ks. botanik. Materiały do botaniki: b) Indeks do zielnika Blackwella (c.d.).

56 ANK, Archiwum Sanguszków [AS], sygn. 26/637/ASang teka 319/3.

57 ANK, AS, sygn. 29/637/Podh II 228.

58 ANK, Archiwum Dziękowskie Tarnowskich [ADT], sygn. 29/639/4027 Tłumaczenie poematu „Mesjasz” F.G. Klopstocka, sporządzone przez Jana Feliksa Tarnowskiego.

59 ANK, ADT, sygn. 29/639/262 Lamennais, O obojętności w materii religii (rękopis tłumaczenia W. Sawickiego).

60 ANK, Archiwum Potockich z Krzeszowic, sygn. 29/635/3326 [...] 4. Petersburg i Moskwa – przekład z języka rosyjskiego, 1842, ss. 24, własność K. Potockiej [...].

61 ANK, Prace naukowe, literackie i pamiętniki – zbiór szczątków zespołów [PNLP], sygn. 29/667/15 [Janoszanka Michalina:] Poemat o procesji Bożego Ciała w Krakowie 31 maja 1934 r. z udziałem P. Prezydenta Rzeczypospolitej Ignacego Mościckiego; ANK, PNL, sygn. 29/667/16 [Janoszanka Michalina:] Około teatru, Kraków; ANK, PNL, sygn. 29/667/17 [Janoszanka Michalina:] Opis uroczystości Jana Matejki w Nowym Wiśniczu 30.X.1938 r.

62 ANK, Akta osób i rodzin – zbiór szczątków zespołów [AOR], sygn. 29/645/375 Akta (pamiętnik) Bronisławy Prus Mierzwińskiej z Butrymowiczów, kierowniczką Kursu Gospodarstwa Domowego.

63 ANK, AOR, sygn. 29/645/355 Dziennik życia Gabrieli Chodylskiej – pamiętnik Gabrieli Chodylskiej z Pojałowic – 5 poszytów.

64 ANK, AOR, sygn. 29/645/315 Kościelniki Wodzickich.

65 ANK, zesp. 29/645 AOR; ANK, zesp. 29/667 PNL.

architekta Adolfa Szyszko-Bohusza⁶⁶, dyplomaty Kazimierza Szwarzenberg-Czernego⁶⁷ czy profesora Stanisława Tomkowicza⁶⁸.

Biogram w słowniku, który zafascynuje czytelnika, może stać się inspiracją do opracowania biografii, wówczas źródła archiwalne związane z życiem i działalnością postaci jedynie zasygnalizowane w słownikowej notce mogą zastać w pełni wykorzystane oraz podpowiedzieć dodatkowe kierunki kwerendy. Dokumentacja przechowywana w zasobie Archiwum Narodowego w Krakowie umożliwi odkrycie niezwykłych mieszkańców miasta, przykładem prezentowana online wystawa „Cmentarz Rakowicki. Mieszkańcy dawnego Krakowa – historie odnalezione w archiwaliach”⁶⁹, która ma za zdanie ukazanie życia i działalności postaci przez pryzmat zachowanej dokumentacji.

Bibliografia

Źródła archiwalne

Archiwum Narodowe w Krakowie [ANK]:

- Akta Komisji Porządkowej Cywilno-Wojskowej Województwa Krakowskiego, sygn. 29/30;
- Akta miasta Krakowa, sygn. 29/33/SMKr 451–674;
- Urząd Zdrowia w Krakowie, sygn. 29/83;
- Spis ludności miasta Krakowa z r. 1850, sygn. 29/84;
- Spis ludności miasta Krakowa z r. 1857, sygn. 29/85;
- Spis ludności miasta Krakowa z r. 1870, sygn. 29/86;
- Spis ludności miasta Krakowa z r. 1880, sygn. 29/87;
- Spis ludności miasta Krakowa z r. 1890, sygn. 29/88;
- Spis ludności miasta Krakowa z r. 1900, sygn. 29/89;
- Spis ludności miasta Krakowa z r. 1910, sygn. 29/90;
- Spis ludności miasta Krakowa z r. 1921, sygn. 29/91;
- Spisy ludności miasta Podgórze [SLMP], sygn. 29/93;
- Starostwo grodzkie krakowskie, sygn. 29/218;
- Izba Lekarska w Krakowie, sygn. 29/320;
- Akta stanu cywilnego Parafii Rzymskokatolickiej Św. Krzyża w Krakowie, sygn. 184 XI. Par. św. Krzyża Śluby Kraków i Prądnik Biały. 1890–1912, sygn. 29/327;
- Akta stanu cywilnego Parafii Rzymskokatolickiej św. Szczepana w Krakowie, sygn. 54 Wtóröpisy ksiąg urodzonych par. św. Szczepana 1896–1899 r., sygn. 29/331;
- Dyrekcja Okręgowa Kolei Państwowych w Krakowie, sygn. 29/425;
- C.K. Sąd Krajowy Wyższy w Krakowie, sygn. 29/438;
- C.K. Sąd Krajowy w Krakowie, sygn. 29/440;
- Sąd Okręgowy w Krakowie, sygn. 29/442;

66 ANK, zesp. 29/651 Spuścizna profesora Adolfa Szyszko-Bohusza.

67 ANK, zesp. 29/1346 Spuścizna Kazimierza Szwarzenberg-Czernego.

68 ANK, zesp. 29/1547 Spuścizna Stanisława Tomkowicza.

69 *Cmentarz Rakowicki. Mieszkańcy dawnego Krakowa – historie odnalezione w archiwaliach*, archiwalneopowiesci.ank.gov.pl/wystawa/cmentarz-rakowicki-mieszkanicy-dawnego-krakowa-historie-odnalezione-w-archiwaliach [dostęp 2.06.2024].

- C.K. Sąd Powiatowy Cywilny w Krakowie, sygn. 29/443;
- Sąd Grodzki w Krakowie, sygn. 29/446;
- Sąd Powiatowy Cywilny w Krakowie, sygn. 29/468;
- Gimnazjum i Liceum im. Bartłomieja Nowodworskiego w Krakowie, sygn. 29/482;
- Wyższa Szkoła Przemysłowa w Krakowie. Instytut Techniczny w latach 1833–1868, Szkoła Politechniczna – 1868–1876, c.k. Instytut Przemysłowy w Krakowie – 1876–1882, c.k. Akademia Przemysłowo-Techniczna – 1882–1887; c.k. Państwowa Szkoła Przemysłowa – 1888–1918, Państwowa Szkoła Przemysłowa – 1918–1951, sygn. 29/485;
- Kursa Wyższe dla kobiet im. Adriana Baranieckiego w Krakowie, sygn. 29/486;
- Gimnazjum i Liceum św. Jacka w Krakowie, sygn. 29/487;
- C.K. Seminarium Nauczycielskie Męskie w Krakowie, sygn. 29/489;
- Muzeum Przemysłu Artystycznego w Krakowie, sygn. 29/540;
- Bank Rzemiosła i Handlu Oddział w Krakowie, sygn. 29/611;
- Powszechny Bank Związkowy w Polsce SA, sygn. 29/619;
- Archiwum Młynowskie Chodkiewiczów [AMC], sygn. 29/630;
- Archiwum Potockich z Krzeszowic, sygn. 29/635;
- Archiwum Sanguszków [AS], sygn. 29/637;
- Archiwum Dzikowskie Tarnowskich [ADT], sygn. 29/639;
- Akta osób i rodzin – zbiór szczątków zespołów [AOR], sygn. 29/645;
- Spuścizna profesora Adolfa Szyszko-Bohusza, sygn. 29/651;
- Zbiór afiszy i plakatów, sygn. 29/665
- Prace naukowe, literackie i pamiątki – zbiór szczątków zespołów [PNLP], sygn. 29/667;
- Okręgowa Izba Lekarsko-Dentystyczna w Krakowie, sygn. 29/1166;
- Izba Notarialna w Krakowie, sygn. 29/1251;
- Kuratorium Okręgu Szkolnego Krakowskiego, sygn. 29/1342;
- Spuścizna Marii i Mariana Friedbergów, sygn. 29/1345;
- Spuścizna Kazimierza Szwarcenberg-Czernego, sygn. 29/1346;
- Prywatne Liceum i Gimnazjum Żeńskie im. Heleny Kaplińskiej w Krakowie, sygn. 29/1360;
- VI Gimnazjum i Liceum Państwowe im. Tadeusza Kościuszki w Krakowie, sygn. 29/1433;
- Akta stanu cywilnego Parafii Rzymskokatolickiej św. Józefa w Podgórzu, sygn. 29/1470;
- Spuścizna Stanisława Tomkowicza, sygn. 29/1547;
- Izba Zdrowia w Generalnym Gubernatorstwie, sygn. 29/1578;
- Sąd Okręgowy w Krakowie, sygn. 29/1989;
- II Liceum Ogólnokształcące im. Króla Jana III Sobieskiego w Krakowie, sygn. 29/2302;
- VIII Państwowe Gimnazjum i Liceum im. Augusta Witkowskiego w Krakowie, sygn. 29/2395;
- Kuratorium Okręgu Szkolnego Krakowskiego, sygn. 29/2779;
- Państwowe Gimnazjum i Liceum im. Króla Kazimierza Wielkiego w Bochni, sygn. 29/4039.

Archiwum parafii św. Józefa w Krakowie [APar św. Józefa], Księgi chrztów, t. 6, s. 244, nr 82.

Źródła prasowe

„Kuryer Niedzielný. Czasopismo tygodniowe, ilustrowane” 12/24.10.1897, nr 43.

Druki urzędowe

Bigosz J., *Podręcznik informacyjny i szematyzm Galicyjskiej ck. Straży Skarbu na rok 1913*, Lwów 1913.

Dz.U. 2014, poz. 1741, Ustawa z dnia 28 listopada 2014 r. Prawo o aktach stanu cywilnego.

Galizisches Provinzial-Handbuch für das Jahr [...] (1868–1869).

Handbuch des Statthaltereii-Gebietes in Galizien für das Jahr [...] (1858–1867).

Kais. Königl. Militär-Schematismus für das Jahr [...] (1869–1889).

Kalendarz c.k. galicyjskich Urzędników podatkowych na rok 1897.

Kalendarz i szematyzm c.k. Galicyjskich Urzędników Skarbowych tudzież etat osobowy c.k. Ministerstwa Skarbu 1901.

Księga adresowa miasta Krakowa i województwa krakowskiego 1932.

Księga adresowa miasta Krakowa i województwa krakowskiego z informatorem m. st. Warszawy, województwa kieleckiego i śląskiego, r. 1933/1934.

Militär Almanach für das Jahr [...] (1791–1814).

Militärschematismus des österreichischen Kaiserthums für das Jahr [...] (1815–1868).

Provinzial Handbuch der Königreiches Galizien und Lodomerien für das Jahr [...] (1844–1854).

Provinzial Handbuch des Krakauer Verwaltungs-Gebietes für das Jahr [...] (1855–1857).

Schematismus des Gesamnten an den Volksschulen der Tarnower Bischöflichen Diöcese I. R. Angestellten Lehrpersonals für das Jahr [...] (1836–1845).

Schematismus für das k. u. k. Heer und für die k. u. k. Kriegs-Marine für das Jahr [...] (1890–1914).

Schematismus für die Königreiche Galizien und Lodomerien für das Jahr [...] (1792–1843).

Skorowidz Rzeczypospolitej Polskiej i Księga adresowa miasta Krakowa 1926.

Szematyzm galicyjskich władz i urzędów skarbowych (1906, 1907, 1910, 1914).

Szematyzm Królestwa Galicji i Lodomerii z Wielkim w Krakowskim na rok [...] (1870–1914).

Szematyzm nauczycieli i nauczycielek szkół wydziałowych i pospolitych miejskich w Krakowie w roku 1903, Kraków 1903.

Szematyzm obejmujący wszystkich nauczycieli przy szkołach narodowych w tarnowskiej diecezji biskupiej obrządku łacińskiego znajdujących się na rok [...] (1850–1870).

Szematyzm szkół ludowych i nauczycieli w obrębie krakowskiego Okręgu szkolnego zamiejskiego i miejskiego, tudzież seminariów nauczycielskich w Krakowie na rok 1872, Kraków 1872.

Wielka Księga adresowa stoł. król. miasta Krakowa i król. woln. miasta Podgórze, r. 1–10, 1905–1910, 1912–1914, 1925.

Wykaz nauczycieli i nauczycielek szkół wydziałowych i pospolitych miejskich oraz kursów robót ręcznych przy szkole wydziałowej żeńskiej im. Scholastyki w Krakowie z końcem roku 1897, Kraków 1898.

Literatura przedmiotu

- Czeppe M., *Jadwiga z Czarneckich Turkowska (1889–1982)*, „*Krakowski Rocznik Archiwalny*” 2021, r. 27, s. 67–105, DOI 10.4467/12332135KRA.21.002.14681.
- Follprecht K., *Nazwy ulic w Królewskim Wolnym Mieście Podgórzu*, „*Głos Podgórza. Biuletyn informacyjny Dzielnicy XIII*” 2017, nr 2, s. 8–9.
- Follprecht K., *Obywatele Królewskiego Wolnego Miasta Podgórza 1784–1915*, Kraków 2015.
- Follprecht K., *Spisy ludności „innej religii czyli wyznania” województwa krakowskiego z lat 1790–1791*, „*Rocznik Krakowski*” 2009, r. 75, s. 83–94.
- Follprecht K., *Zagadkowa willa w krakowskich Dębnikach*, „*Rocznik Biblioteki Kraków*” 2023, s. 17–39.
- Follprecht K., *Zmiany numeracji domów w Krakowie – zapisy w aktach hipotecznych (zarys problematyki)*, [w:] *Galicja. Dziedzictwo monarchii Habsburgów w perspektywie badań genealogicznych*, red. P. Jędrzejewski, Kraków 2023, s. 69–83, DOI 10.12797/9788383680293.05.
- Follprecht K., Zięba K., Ząbczyński P., *Na drodze do współczesności. Archiwum Narodowe w Krakowie: Ludzie – Miejsca – Praca 1878–2021*, Kraków 2021.
- Gołąb-Malowicka K., *Źródła do badań genealogicznych w Archiwum Narodowym w Krakowie. Poradnik genealogiczny*, Kraków 2022.
- Ludność żydowska województwa krakowskiego w czasie Sejmu Czteroletniego. Spisy z powiatów krakowskiego, ksiąskiego, lelowskiego i proszowskiego z lat 1790–1792*, wyd. K. Follprecht, Kraków 2008 (*Fontes Cracovienses*, t. 12).
- Pasierbek Z., *Referat Archiwum Urzędu Miasta Krakowa. Dzieje, organizacja i zasób archiwalny*, „*Krakowski Rocznik Archiwalny*” 2019, r. 25, s. 181–193, DOI 10.4467/12332135KRA.19.006.13822.
- Poczet sołtysów i wójtów wsi, gmin i gromad przyłączonych do Krakowa po 1915 roku*, red. B. Kasprzyk, Kraków 2015.
- Poczet sołtysów, wójtów i burmistrzów miast, jurydyk, wsi i gmin przyłączonych do Krakowa do 1915 roku*, red. B. Kasprzyk, Kraków 2013.
- Poczet zwierzchników dzielnic miasta Krakowa 1396–2018*, red. B. Kasprzyk, Kraków 2018.
- Słownik biograficzny teatru polskiego 1765–1965*, red. Z. Raszewski, Warszawa 1973.

Strony internetowe

- Cmentarz Rakowicki. Mieszkańcy dawnego Krakowa – historie odnalezione w archiwaliach*, archiwalneopowiesci.ank.gov.pl/wystawa/cmentarz-rakowicki-mieszkancy-dawnego-krakowa-historie-odnalezione-w-archiwaliach [dostęp 2.06.2024].
- Sprawozdanie Dyrektora c. k. Gimnazjum Nowodworskiego czyli Św. Anny w Krakowie*, pbc.up.krakow.pl/dlibra/publication/1545/edition/1526?language=pl#structure [dostęp 2.06.2024].
- Szukaj w Archiwach*, www.szukajwarchiwach.gov.pl [dostęp 2.06.2024].

dr **Kamila Follprecht** – historyk-archiwista, absolwentka Uniwersytetu Jagiellońskiego: magister historii ze specjalnością archiwistyczną, doktor nauk humanistycznych w zakresie historii. Zainteresowania naukowe koncentruje na własności i mieszkańcach krakowskich nieruchomości od XVI do XX w. oraz na edytorstwie źródeł historycznych wykorzystywanych w badaniach nad tą problematyką. Zastępca dyrektora Archiwum Narodowego w Krakowie, redaktor naczelna wydawanego przez Archiwum „Krakowskiego Rocznika Archiwalnego”, sekretarz Towarzystwa Miłośników Historii i Zabytków Krakowa.
e-mail: kfollprecht@ank.gov.pl

Data zgłoszenia artykułu: 2 lutego 2024

Data przyjęcia do druku: 2 czerwca 2024